

Ηνωμένα Έθνη

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Διανομή: περιορισμένη*

14 Σεπτεμβρίου 2010

Πρωτότυπο: Αγγλικά

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Ενενηκοστή ένατη σύνοδος

12-30 Ιουλίου 2010

Απόψεις

Αναφορά αριθ. 1799/2008

- Υποβλήθηκε από: Αντώνιος Γεωργόπουλος, Χρυσάφω Γεωργοπούλου
και τα επτά παιδιά τους (εκπροσωπούνται από σύμβουλο,
Παναγιώτης Δημητράς, Ελληνικό Παρατηρητήριο των
Συμφωνιών του Ελσίνκι)
- Φερόμενα θύματα: Οι συντάκτες
- Κράτος-μέρος: Ελλάδα
- Ημ/νία αναφοράς: 22 Ιουνίου 2007 και 5 Φεβρουαρίου 2008 (αρχική υποβολή)
- Σχετικά έγγραφα: απόφαση του Ειδικού Εισηγητή σύμφωνα με τον κανόνα 97,
η οποία διαβιβάστηκε στο Κράτος-μέρος στις 17 Ιουλίου 2008
(δεν εκδόθηκε σε μορφή εγγράφου)

Ημ/νία υιοθέτησης Απόψεων: 29 Ιουλίου 2010

* Δημοσιεύθηκε με απόφαση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Αντικείμενο: αναγκαστική παράνομη έξωση και κατεδάφιση οικίας οικογένειας Ρομά

Διαδικαστικό ζήτημα: εξάντληση εθνικών ενδίκων μέσων

Ζητήματα ουσίας: σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, την οικογένεια και τη φήμη, προστασία της οικογένειας, δικαίωμα ισότητας ενώπιον του νόμου, προστασία των μειονοτήτων

Άρθρα του Συμφώνου: 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το 2, παράγραφοι 1 και 3/ 17, παράγραφοι 1 και 2/ 23, παράγραφος 1/ 26/ 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το 2, παράγραφοι 1-3

Άρθρο του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου: 5, παράγραφος 2 (β)

Στις 29 Ιουλίου 2010, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υιοθέτησε το συνημμένο κείμενο ως τις Απόψεις της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου σε σχέση με την αναφορά αριθ. 1799/2008.

[Παράρτημα]

Παράρτημα

Απόψεις της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ενενηκοστή ένατη σύνοδος)

Αναφορικά με

Την Αναφορά αριθ. 1799/2008**

Υποβλήθηκε από: Αντώνιος Γεωργόπουλος, Χρυσάφω Γεωργοπούλου και τα επτά παιδιά τους (εκπροσωπούνται από συνήγορο, Παναγιώτη Δημητράς, Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι)

Φερόμενα θύματα: Οι συντάκτες

Κράτος-μέρος: Ελλάδα

Ημ/νία αναφοράς: 22 Ιουνίου 2007 και 5 Φεβρουαρίου 2008 (αρχική υποβολή)

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία συστήθηκε βάσει του άρθρου 28 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα,

Κατά τη συνεδρίαση της 29ης Ιουλίου 2010,

Έχοντας ολοκληρώσει την εξέταση της αναφοράς αριθ. 1799/2008, η οποία υποβλήθηκε στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξ ονόματος του κυρίου Αντώνιου Γεωργόπουλου, της κυρίας Χρυσάφως Γεωργοπούλου και των επτά παιδιών τους, σύμφωνα με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα,

Έχοντας λάβει υπόψη όλες τις έγγραφες πληροφορίες που τέθηκαν στη διάθεσή της από τους συντάκτες της αναφοράς και το Κράτος-μέρος,

Υιοθετεί τα ακόλουθα:

Απόψεις σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου

1.1 Οι συντάκτες της αναφοράς, με ημερομηνία 22 Ιουνίου 2007 και 5 Φεβρουαρίου 2008, είναι οι Αντώνιος Γεωργόπουλος (πρώτος συντάκτης, γεννηθείς στις 8

** Τα ακόλουθα μέλη της Επιτροπής συμμετείχαν στην εξέταση της παρούσας αναφοράς: κ. Abdelfattah Amor, κ. Prafullachandra Natwarlal Bhagwati, κ. Lazhari Bouzid, κα. Christine Chanet, κ. Mahjoub El Haiba, κ. Yuji Iwasawa, κα. Helen Keller, κα. Zonke Zanele Majodina, κα. Iulia Antoanella Motoc, κ. Michael O'Flaherty, κ. Rafael Rivas Posada, κ. Fabián Omar Salvioli και κ. Krister Thelin.

Σεπτεμβρίου 1983) και Χρυσάφω Γεωργοπούλου (δεύτερη συντάκτρια, γεννηθείσα στις 25 Ιουνίου 1982) και τα επτά παιδιά τους: Ασημάκης (γεννηθείς στις 13 Ιουνίου 1999), Μάριος (3 Σεπτεμβρίου 2000), Κωνσταντίνος (7 Σεπτεμβρίου 2001), Χρήστος (29 Οκτωβρίου 2002), Γιώργος (21 Φεβρουαρίου 2004), Τσαμπίκος (20 Μαΐου 2005) και αβάπιστο (6 Ιανουαρίου 2007). Υποστηρίζουν ότι υπήρξαν θύματα παραβίασης εκ μέρους της Ελλάδας¹ του άρθρου 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3, των άρθρων 17, παράγραφοι 1 και 2, 23, παράγραφος 1, 26 και 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Εκπροσωπούνται από σύμβουλο, τον κύριο Παναγιώτη Δημητρά, Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ).

1.2 Την 1^η Δεκεμβρίου 2008, ο Ειδικός Εισηγητής επί νέων αναφορών και προσωρινών μέτρων αποφάσισε εξ ονόματος της Επιτροπής να εξετάσει από κοινού το παραδεκτό και την ουσία της αναφοράς.

Τα πραγματικά περιστατικά όπως εκτέθηκαν από τους συντάκτες

2.1 Οι συντάκτες γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στον καταυλισμό Ρομά στο Ριγανόκαμπο στην Πάτρα. Καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους διαμένουν σε παράγκες στον καταυλισμό, χωρίς πρόσβαση σε ηλεκτρικό ρεύμα ή αποχετευτικό σύστημα. Η αποκομιδή των απορριμμάτων δε γίνεται σε σταθερή βάση και υπάρχουν μόνο δύο βρύσες τρεχούμενου νερού που εξυπηρετούν τις ανάγκες του καταυλισμού. Τον Ιανουάριο του 2004, κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου, ο Σύμβουλος του Πρωθυπουργού για θέματα Ποιότητας Ζωής δήλωσε ότι ήταν «ο χειρότερος από τους 75 ανά τη χώρα καταυλισμούς και αποτελούσε προσβολή της ανθρωπιάς μας». Οι συντάκτες δηλώνουν ότι παρά τη δήλωσή αυτή, οι συνθήκες διαβίωσής τους δεν έχουν βελτιωθεί. Όλες οι προσπάθειες βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης της κοινότητας ή μετεγκατάστασης των Ρομά σε οργανωμένο καταυλισμό απέτυχαν λόγω αντιδράσεων των Ελλήνων κατοίκων της περιοχής όπου ζουν ή στην οποία επρόκειτο να μετεγκατασταθούν.

¹ Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ για την Ελλάδα στις 5 Μαΐου 1997.

2.2 Κατά τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2006, οι συντάκτες και τα παιδιά τους εγκατέλειψαν προσωρινά την Πάτρα και πήγαν στο Αγρίνιο για εποχική εργασία και προκειμένου να επισκεφθούν συγγενείς τους. Στις 25 ή 26 Αυγούστου 2006, ένα συνεργείο του Δήμου Πατρέων επισκέφθηκε τον καταυλισμό Ρομά στο Ριγανόκαμπο και κατεδάφισε όλες τις παράγκες των κατοίκων που δεν ήταν παρόντες εκείνη τη στιγμή, συμπεριλαμβανομένης και εκείνης των συντακτών. Κατά την επιστροφή τους, οι συντάκτες επισκέφθηκαν τη Διεύθυνση Πρόνοιας του Δήμου Πατρέων προκειμένου να παραπονεθούν. Εκεί, τους ενημέρωσαν ότι έπρεπε να αρχίσουν να αναζητούν διαμέρισμα για να νοικιάσουν και ότι ο δήμος θα αναλάμβανε να τους χορηγήσει επίδομα ενοικίου. Τους δόθηκε ένα ποσό περίπου 200 ευρώ ως αποζημίωση για την καταστροφή της οικίας τους και ορισμένα από τα υπάρχοντά τους.

2.3 Ενώ αναζητούσαν διαμέρισμα, οι συντάκτες κατοικούσαν στην παράγκα ενός συγγενή τους στο Ριγανόκαμπο, μία από τις τρεις που δεν κατεδαφίστηκαν. Λόγω συνωστισμού, οι συντάκτες αποφάσισαν να στήσουν μία νέα παράγκα στον καταυλισμό. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2006, στάλθηκε ένα περιπολικό της αστυνομίας και μία μπουλντόζα και οι συντάκτες διατάχθηκαν να σταματήσουν την ανέγερση της παράγκας τους, διαφορετικά θα συλλαμβάνονταν. Αντιμέτωποι με την απειλή σύλληψης, οι συντάκτες αποφάσισαν να μην εναντιωθούν στην κατεδάφιση της παράγκας τους.

2.4 Την ίδια ημέρα, ο Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Thomas Hammarberg, επισκέφθηκε την Πάτρα κατόπιν πρόσκλησης του συνηγόρου των συντακτών. Οι συντάκτες ενημέρωσαν τον Επίτροπο σχετικά με το τι είχε συμβεί το πρωί, τού έδειξαν τα ίχνη της μπουλντόζας καθώς και τα υλικά με τα οποία είχαν προσπαθήσει να κτίσουν την παράγκα. Ομοίως ανέφεραν ότι υπάλληλοι του Δήμου Πατρέων, οι οποίοι ενημερώθηκαν για την επίσκεψη του Επιτρόπου, τους είχαν πει να μην παραπονεθούν για τις συνθήκες διαβίωσής τους ή για τη συμπεριφορά του δήμου απέναντί τους. Δύο αντιδήμαρχοι της Πάτρας οι οποίοι αφίχθηκαν αργότερα στο σημείο εξήγησαν ότι δεν επρόκειτο για κατεδάφιση, αλλά για επιχείρηση καθαριότητας. Η οικογένεια κατέληξε να ζει στο πίσω μέρος του ημιφορτηγού τους. Την 1^η Δεκεμβρίου 2006, ο Ευρωπαϊός Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα απέστειλε επιστολή στον υπουργό Εσωτερικών του

Κράτους-μέρους σχετικά με την κατάσταση των Ρομά στην Ελλάδα. Ανέφερε ότι η οικογένεια των συντακτών υπήρξε αντικείμενο έξωσης στις 26 Σεπτεμβρίου 2006 και ότι η μη ληφθείσα υπόψη αντι-Ρομά συμπεριφορά των ντόπιων μη Ρομά κατοίκων, καθώς και η παράλειψη των αρχών να καταπολεμήσουν και καταδικάσουν τη συμπεριφορά τους, παρεμπόδιζε σημαντικά την ενσωμάτωση των Ρομά στην τοπική κοινωνία.

2.5 Οι συντάκτες αναφέρουν ότι, ενώ σε άλλους Ρομά προσφέρονται κατά καιρούς επιδόματα ενοικίου, εκείνοι ουδέποτε συμπεριλήφθηκαν σε κάποιο πρόγραμμα επιδότησης ενοικίου. Όταν ρώτησαν έναν δημοτικό υπάλληλο τους λόγους αυτού του αποκλεισμού, εκείνος απάντησε ότι οι συντάκτες μιλούσαν πάρα πολύ σε άλλους ανθρώπους και ότι έτσι είχαν ντροπιάσει την πόλη.

2.6 Κατά το χρόνο υποβολής της αναφοράς, οι συντάκτες εξακολουθούσαν να διαμένουν στον καταυλισμό του Ριγανόκαμπου στην παράγκα του συγγενή τους, κάτω από τις ίδιες απαράδεκτες συνθήκες διαβίωσης.

Η αιτίαση

3.1 Οι συντάκτες υποστηρίζουν ότι η αναγκαστική μετακίνησή τους και κατεδάφιση της παράγκας τους αποτελούσαν πράξεις για τις οποίες δεν είχε δοθεί άδεια με δικαστική ή άλλη απόφαση, και ως εκ τούτου δεν μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο δικαστικού ελέγχου.² Η αναγκαστική μετακίνησή τους και κατεδάφιση της παράγκας τους ορίστηκαν ως «επιχειρήσεις καθαριότητας». Υποστηρίζουν ότι η απουσία οποιασδήποτε άδειας για τις πράξεις αυτές από δικαστική ή διοικητική αρχή τούς στέρησε τη δυνατότητα να τις προσβάλουν ενώπιον δικαστηρίου και ως εκ τούτου, δεν είχαν στη διάθεσή τους αποτελεσματικό ένδικο μέσο σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2 (β) του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου. Επιπλέον, δεν υφίσταται ένδικο βοήθημα το οποίο θα μπορούσε να αποκαταστήσει το δικαίωμά τους κατόπιν έξωσης, διότι το Κράτος-μέρος δεν αναγνωρίζει τυχόν δικαίωμα αυθαίρετων κατόχων σε αποζημίωση ή παροχή εναλλακτικής στέγης. Οι συντάκτες

² Οι συντάκτες παραπέμπουν στη δικαστική διαδικασία του 2005, όταν ο δήμος προσπάθησε να τους εκδιώξει βάσει ενός πρωτοκόλλου διοικητικής αποβολής, το οποίο ακύρωσε το Ειρηνοδικείο Πάτρας. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι έξωση χωρίς την παροχή εναλλακτικής στέγης από τις αρχές είναι καταχρηστική και ως εκ τούτου μη σύνομη.

διαμένουν επί εκτάσεως η οποία δεν τους ανήκει, βάσει μίας απόφασης του δήμου ότι είχαν δικαίωμα να μην τους γίνει έξωση εωσότου μεταστεγαστούν. Επιπλέον, η παράγκα τους είχε κτισθεί παράτυπα, κατά παράβαση των κανονισμών πολεοδομικού σχεδιασμού, και ως εκ τούτου οι συντάκτες δεν έχουν στη διάθεσή τους κανένα ένδικο μέσο το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει σε επανεγκατάστασή τους στο τμήμα γης από το οποίο τους έγινε έξωση. Άλλες πιθανές νομικές επιλογές (όπως η κατάθεση αγωγής αποζημίωσης ή η κίνηση ποινικής διαδικασίας κατά εκείνων που τους έκαναν δια της βίας έξωση) θα ήταν αναποτελεσματικές καθώς θα οδηγούσαν το πολύ είτε στην επιδίκαση κάποιας αποζημίωσης για υλική ζημία ή στην καταδίκη κρατικών υπαλλήλων για παράβαση καθήκοντος. Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις, στους συντάκτες δε θα επιτρεπόταν να επιστρέψουν στην έκταση από την οποία εκδιώχθηκαν.³

3.2 Οι συντάκτες επισημαίνουν ότι το Κράτος-μέρος εφαρμόζει ένα «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων». Στο πλαίσιο του εν λόγω Προγράμματος Δράσης, ο Δήμος Πατρέων υπέβαλε τον Οκτώβριο του 2001 μία πρόταση για τη στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά, συμπεριλαμβανομένων των συντακτών. Εν τούτοις, αυτή δεν εφαρμόστηκε διότι οι ντόπιοι κάτοικοι εναντιώνονταν επίμονα σε κάθε πρόταση μετεγκατάστασης.⁴ Επιπλέον, οι αρχές δεν προτίθενται να αφήσουν τους συντάκτες και τους άλλους κατοίκους του καταυλισμού του Ριγανόκαμπου να εφαρμόσουν μέτρα βελτίωσης με δική τους πρωτοβουλία. Οι συντάκτες υποστηρίζουν ακόμη ότι πολυάριθμοι εισαγγελείς όχι μόνο παρέλειψαν να διατάξουν ποινική διερεύνηση για την παράλειψη των τοπικών αρχών να ασχοληθούν με το πρόβλημα στέγασης των Ρομά κατά τα τελευταία 10 χρόνια, αλλά ομοίως χρησιμοποιούν κραυγαλέα ρατσιστικά επιχειρήματα στις αποφάσεις τους, τα οποία παραμένουν ατιμώρητα.

³ Οι συντάκτες υποστηρίζουν ότι η υπόθεσή τους διαφέρει από την αναφορά αριθ. 161/2000 στην Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, *Dzematj και λοιποί κατά Σερβίας και Μαυροβουνίου*, Απόψεις της 21^{ης} Νοεμβρίου 2002, στην οποία το ζήτημα της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων ήταν εφαρμοστέο, καθώς οι αναφέροντες ήταν ιδιοκτήτες των ακινήτων που καταστράφηκαν.

⁴ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, απόφαση αριθ. 15/2003 της 8^{ης} Δεκεμβρίου 2004, στην οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων έκρινε ότι η Ελλάδα είχε παραβιάσει το άρθρο 16 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη μη προσφέροντας κανένα ένδικο μέσο ή πρόοδο στο δικαίωμα των Ρομά σε κατάλληλη στέγαση και συνεχίζοντας να εκδιώχνει τους Ρομά από καταυλισμούς χωρίς να προσφέρει εναλλακτική στέγη.

3.3 Οι συντάκτες υποστηρίζουν περαιτέρω ότι είχαν καταγγείλει αμέσως την έξωσή τους στους δύο αντιδημάρχους στις 26 Σεπτεμβρίου 2006, καθώς και στον υψηλόβαθμο αστυνομικό ο οποίος συνόδευσε τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ωστόσο δε διατάχθηκε καμία αμερόληπτη, αντικειμενική και αποτελεσματική διερεύνηση.

3.4 Υπενθυμίζοντας την απόφαση της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση *Dzematl και λοιποί κατά Σερβίας και Μαυροβουνίου*,⁵ οι συντάκτες υποστηρίζουν ότι η καταστροφή των οικιών τους δύο φορές και η μη εκπληρωθείσα προσδοκία τους όσον αφορά τη μη έξωσή τους εκκρεμούσας της μετεγκατάστασης, η οποία βασιζόταν στην από 15 Ιουνίου 2005 απόφαση του Ειρηνοδικείου και στην πρόταση του δημάρχου της Πάτρας, ισοδυναμεί με σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 7 του Συμφώνου. Ισχυρίζονται περαιτέρω ότι δεν έχουν στη διάθεσή τους κανένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο, γεγονός το οποίο ισοδυναμεί με παραβίαση του άρθρου 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3 του Συμφώνου.

3.5 Οι συντάκτες υποστηρίζουν ότι η έξωση της οποίας υπήρξαν αντικείμενο δύο φορές αποτελεί «αυθαίρετη και παράνομη» επέμβαση στην οικογένεια και την κατοικία τους. Και στις δύο περιπτώσεις, κρατικοί υπάλληλοι κατεδάφισαν την οικία τους ενώ οι αρχές παρέλειψαν να τους παράσχουν έκτακτη στέγη ή τουλάχιστον να τους επιτρέψουν να ξανακτίσουν την παράγκα τους και να τους παράσχουν εγγυήσεις ότι δε θα εκδιώκονταν εκκρεμούσας της μετεγκατάστασής τους. Οι συντάκτες ομοίως επισημαίνουν ότι η κατεδάφιση της οικίας τους είναι παράνομη στο μέτρο που δεν πληρούνταν οι προβλεπόμενες από το εσωτερικό δίκαιο απαιτήσεις (ήτοι, η έκδοση και κοινοποίηση ενός πρωτοκόλλου διοικητικής αποβολής). Υποστηρίζουν περαιτέρω ότι το εσωτερικό δίκαιο, κατά παράβαση του άρθρου 17, παράγραφοι 1 και 2, δεν τους προσφέρει καμία προστασία από τέτοιου είδους επέμβαση στην οικογένεια και την κατοικία τους. Ισχυρίζονται ότι η απουσία αποτελεσματικών ενδίκων μέσων βάσει της εσωτερικής νομοθεσίας σχετικά με την κατεδάφιση παράτυπων οικιών Ρομά συνιστά παραβίαση του άρθρου 17 σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3.

⁵ Βλέπε πιο πάνω υποσημείωση 3.

3.6 Υπενθυμίζοντας τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων, οι συντάκτες σημειώνουν ότι το άρθρο 16 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη⁶ είναι παρόμοιο με το άρθρο 23 του Συμφώνου.⁷ Υποστηρίζουν ότι το Κράτος-μέρος παρέλειψε να τους παράσχει μόνιμη κατοικία και τους εκδίωξε επανειλημμένα και βιαίως, γεγονός που τους ανάγκασε να ζουν σε απάνθρωπες συνθήκες με άκρως δυσμενείς συνέπειες για την οικογενειακή ζωή τους, γεγονός που αποτελεί παραβίαση του άρθρου 23 του Συμφώνου. Ομοίως παραπονούνται ότι η απουσία αποτελεσματικών ενδίκων μέσων (όπως η άσκηση ασφαλιστικών μέτρων προκειμένου να αποφευχθεί η έξωσή τους και η απουσία αποτελεσματικών ενδίκων μέσων προκειμένου να αξιώσουν αποζημίωση και παροχή έκτακτης στέγης), καθώς και το γεγονός ότι μόνο οι Ρομά αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους προβλήματα, συνιστούν παραβίαση του άρθρου 23 σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3.

3.7 Αναφορικά με τις τελικές παρατηρήσεις της Επιτροπής επί της αρχικής έκθεσης του Κράτους-μέρους (CCPR/CO/83/GRC), οι συντάκτες, έχοντας εκδιωχθεί και χωρίς να τους έχει παρασχεθεί οποιαδήποτε θεραπεία, υποστηρίζουν ότι έχουν πέσει θύματα διάκρισης εξαιτίας της εθνικής προέλευσής τους, κατά παράβαση των άρθρων 26 και 27 του Συμφώνου. Επιπλέον, ισχυρίζονται ότι το ελληνικό έννομο σύστημα δεν τους παρέχει επαρκή κι αποτελεσματικά ένδικα μέσα, προκειμένου να προβάλουν τις αιτιάσεις τους, γεγονός το οποίο συνιστά παραβίαση των άρθρων 26 και 27 σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3.

Παρατηρήσεις του Κράτους-μέρους επί του παραδεκτού και επί της ουσίας

4.1 Στις 22 Οκτωβρίου 2008, το Κράτος-μέρος διαβίβασε τις παρατηρήσεις του επί του παραδεκτού. Το Κράτος-μέρος επαναλαμβάνει τα πραγματικά περιστατικά όπως

⁶ Το δικαίωμα της οικογένειας στην κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία:

«Με σκοπό τη διασφάλιση των αναγκαίων προϋποθέσεων για την πλήρη ανάπτυξη της οικογένειας, η οποία αποτελεί θεμελιώδη μονάδα της κοινωνίας, τα Μέρη αναλαμβάνουν να προωθήσουν την οικονομική, νομική και κοινωνική προστασία της οικογενειακής ζωής με μέσα όπως κοινωνικές και οικογενειακές παροχές, φορολογικές ρυθμίσεις, παροχή οικογενειακής στέγασης, επιδόματα για νιόπαντρους και άλλα κατάλληλα μέσα.»

⁷ Βλέπε νομολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων, απόφαση της 8^{ης} Δεκεμβρίου 2004 σχετικά με τη Συλλογική Καταγγελία αριθ. 15/2003 *Ευρωπαϊκό Κέντρο Δικαιωμάτων των Ρομά κατά Ελλάδα*.

εκτέθηκαν από τους συντάκτες και προσθέτει ότι το 2005, η Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου, ως κυρία της έκτασης του καταυλισμού Ρομά στον Ριγανόκαμπο, εξέδωσε ένα πρωτόκολλο διοικητικής αποβολής προκειμένου να εκδιώξει όλους τους κατοίκους του καταυλισμού του Ριγανόκαμπου. Το πρωτόκολλο διοικητικής αποβολής προσβλήθηκε με επιτυχία ενώπιον του Ειρηνοδικείου Πατρών. Στην απόφασή του 312/2005, το Ειρηνοδικείο Πατρών απεφάνθη ότι το Δημόσιο είχε νομική υποχρέωση να παράσχει στους κατοίκους του καταυλισμού του Ριγανόκαμπου μία εναλλακτική λύση προτού προβεί στην έξωσή τους. Το Κράτος-μέρος υπογραμμίζει ότι δυνάμει της απόφασης 312/2005, οι συντάκτες είχαν νόμιμο δικαίωμα να καταλαμβάνουν δημόσιο κτήμα μέχρι οι τοπικές αρχές να βρουν μία περιοχή για μετεγκατάσταση. Σύμφωνα με το Κράτος-μέρος, το Δικαστήριο ανέφερε:

«η απομάκρυνσή τους [των Ρομά από τον καταυλισμό Ριγανόκαμπου] από την περιοχή αυτή χωρίς προηγούμενη επίλυση του προβλήματος μετεγκατάστασής τους το οποίο αποτελεί νομική υποχρέωση του Δημοσίου ... θα έχει σοβαρές επιπτώσεις για αυτούς ... Και τούτο διότι είναι ευρέως γνωστό ότι κάτοικοι των περιοχών όπου πρόκειται να μετακινηθούν [οι Ρομά] αντιδρούν σε αυτή την προοπτική [και] τούτο καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο για εκείνους να βρουν άλλη περιοχή για μετεγκατάσταση, χωρίς τη βοήθεια των αρχών. Υπό το φως των ανωτέρω, η άσκηση από το Δημόσιο του δικαιώματός του να τους εκδιώξει [τους Ρομά] από την έκταση την οποία κατέχει είναι καταχρηστική και ως εκ τούτου η έκδοση πρωτοκόλλου διοικητικής αποβολής παραβιάζει το άρθρο 281 του ελληνικού αστικού κώδικα⁸ και, συνακόλουθα, δεν είναι σύννομη».

4.2 Το Κράτος-μέρος ισχυρίζεται ότι, ως εκ τούτου, από το 2005, όταν το Ειρηνοδικείο Πατρών χορήγησε στους συντάκτες το νόμιμο δικαίωμα να κατέχουν δημόσιο κτήμα το οποίο ανήκε στην Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου, οι συντάκτες ήταν νόμιμοι κάτοχοι της έκτασης στο Ριγανόκαμπο⁹ και ότι έπρεπε να

⁸ Το άρθρο 281 του ελληνικού αστικού κώδικα προβλέπει ότι «η άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται αν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος».

⁹ Το Κράτος-μέρος παραθέτει την ακόλουθη εσωτερική νομολογία: ΑΠ 821/1995, Δ/BN 1997/618, ΑΠ 544/1993, Δ/BN 1994/1090, ΑΠ 462/1990, Ε.Ε.Ν. 1991/78, καθώς και τον ελληνικό αστικό κώδικα, άρθρο 997, σύμφωνα με το οποίο προκειμένου να απολαμβάνει κανείς νομικής προστασίας έναντι τρίτων, απαιτείται να κατέχει το πράγμα με άδεια του ιδιοκτήτη ή να έχει έννομη σχέση ως

έχουν ασκήσει αγωγή κατά του Δήμου Πατρέων για διατάραξη νομής (άρθρο 997 του αστικού κώδικα). Σύμφωνα με το άρθρο 997 του αστικού κώδικα, ένας κάτοχος απολαμβάνει νομικής προστασίας έναντι τρίτων αν αυτός κατέχει το πράγμα με την άδεια του ιδιοκτήτη ή αν είναι μισθωτής ή θεματοφύλακας του πράγματος. Ενόψει της μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, το Κράτος-μέρος υποστηρίζει ότι η αναφορά πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2 (β), του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

4.3 Στις 19 Ιανουαρίου 2009, το Κράτος-μέρος κατέθεσε τις παρατηρήσεις του επί της ουσίας και υποστήριξε ότι η αναφορά έπρεπε να απορριφθεί ως αβάσιμη. Αναφερόμενο σε έγγραφο του αστυνομικού τμήματος Πάτρας με ημερομηνία 25 Αυγούστου 2006, το Κράτος-μέρος δηλώνει ότι στις 25 Αυγούστου 2006, δύο αστυνομικοί, οι οποίοι είχαν σταλεί κατόπιν αιτήματος του Αντιδημάρχου για το Περιβάλλον και την Εικόνα της Πόλης, συνάντησαν ένα συνεργείο καθαριότητας του δήμου στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου. Ωστόσο, καμία επιχείρηση καθαριότητας δε διεξήχθη εκείνη την ημέρα. Στις 26 Αυγούστου 2006, δεν εστάλη η αστυνομία και ως εκ τούτου καμία επιχείρηση καθαριότητας δεν επιχειρήθηκε με τη βοήθεια της αστυνομίας.¹⁰ Το Κράτος-μέρος ομοίως αμφισβητεί το γεγονός ότι εστάλη η αστυνομία κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του Επιτρόπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 26 Σεπτεμβρίου 2006. Επιβεβαιώνει ότι η αστυνομία εστάλη στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου στις 26 Σεπτεμβρίου 2006, ωστόσο, τούτο έγινε λόγω της κατασκευής νέας παράγκας από τρίτους, τους Γεώργιο και Κωνσταντίνα Γεωργοπούλου, και όχι από τους συντάκτες. Βάσει της εξήγησης που έδωσε ο πρόεδρος του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου, σύμφωνα με την οποία η κατασκευή νέων παραγκών δεν επιτρεπόταν, καθώς θα γινόταν εξωραϊσμός της

μισθωτής ή θεματοφύλακας του πράγματος. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Α.Ν. 263/1968 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2, παρ. 1 του ΝΔ 1154/1972 και το άρθρο 1, παρ.1 του Νόμου 719/1977, αυθαίρετος κάτοχος δημοσίου κτήματος δύναται να αιτηθεί την εξαγορά αυτού· αν ο αυθαίρετος κάτοχος δεν αιτηθεί την εξαγορά αυτού, μπορεί να εκδιωχθεί βάσει πρωτοκόλλου διοικητικής αποβολής.

¹⁰ Το έγγραφο αριθ. 1032/2/123-α/29 Σεπτεμβρίου 2006 αναφέρει ότι στις 25 Αυγούστου 2006, περιπολικό της αστυνομίας μετέβη στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου, όπου συνάντησε συνεργείο καθαριότητας του δήμου. Ωστόσο, σύμφωνα με το εν λόγω έγγραφο, το συνεργείο καθαριότητας δεν εκτελούσε καμία επιχείρηση καθαριότητας. Επιπλέον, σύμφωνα με το έγγραφο, η αστυνομία δεν παρείχε καμία βοήθεια σε κανένα συνεργείο καθαριότητας στις 26 Αυγούστου 2006.

τοποθεσίας, οι τρίτοι συμφώνησαν να απομακρυνθούν με μπουλντόζα τα οικοδομικά υλικά τους.¹¹

4.4 Στις 23 Ιουνίου 2006, η δεύτερη συντάκτρια, Χρυσάφω Γεωργοπούλου, και τα παιδιά της αναγνωρίστηκαν δικαιούχοι στεγαστικής αρωγής με το δικαίωμα να καταθέσουν αίτηση για δάνειο 60.000 ευρώ. Στις 12 Σεπτεμβρίου 2008, ο Προϊστάμενος της Κτηματικής Υπηρεσίας Δημοσίου επιβεβαίωσε ότι οι συντάκτες εξακολουθούσαν να διαμένουν στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου.

4.5 Όσον αφορά τον ισχυρισμό των συντακτών περί παραβίασης του άρθρου 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3, του Συμφώνου, το Κράτος-μέρος υποστηρίζει ότι οι ισχυρισμοί περί κατεδάφισης και έξωσης δεν επιβεβαιώνονται με γεγονότα, δεδομένου ότι καμία επιχείρηση καθαριότητας δεν έλαβε χώρα ούτε στις 25 ούτε στις 26 Αυγούστου 2006 και ότι οι συντάκτες δεν είχαν εκδιωχθεί λόγω της απουσίας τους κατά τις ημερομηνίες αυτές. Επισημαίνει περαιτέρω ότι ο ισχυρισμός των συντακτών περί κατεδάφισης της παράγκας τους στις 26 Σεπτεμβρίου 2006 ομοίως δεν επιβεβαιώθηκε από τα πραγματικά περιστατικά. Η κατεδάφιση αφορούσε κάποιον τρίτο ο οποίος συναίνεσε στην κατεδάφιση.

4.6 Το Κράτος-μέρος υποστηρίζει ακόμη ότι οι ισχυρισμοί περί παραβίασης του άρθρου 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3, του Συμφώνου είναι προδήλως αβάσιμοι, καθώς ο Δήμος Πατρέων δεν είχε επιχειρήσει καμία εργασία καθαριότητας στις 25 ή 26 Αυγούστου 2006. Υποστηρίζει ως εκ τούτου ότι απουσία εξώσεως των συντακτών, δεν υπήρξε επέμβαση στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τους. Σύμφωνα με στοιχεία της Κτηματικής Υπηρεσίας Δημοσίου, οι συντάκτες εξακολουθούσαν να διαμένουν σε παράγκες στο Ριγανόκαμπο το 2008. Επιπλέον, το Κράτος-μέρος υπογραμμίζει ότι τους δόθηκε η δυνατότητα στεγαστικής αποκατάστασης χορηγώντας στη δεύτερη συντάκτρια τη δυνατότητα υποβολής αίτησης στεγαστικού δανείου.

¹¹ Βλέπε έγγραφο αριθ. 4808/4/13-ρα/9 Σεπτεμβρίου 2008, το οποίο εξηγεί ότι ο πρόεδρος του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου εξήγησε ότι θα γινόταν εξωραϊσμός της τοποθεσίας και ότι ως εκ τούτου η κατασκευή νέων παραγκών δεν επιτρεπόταν και, συνακόλουθα, η οικογένεια του Γεωργίου Γεωργόπουλου συναίνεσε στην απομάκρυνση των οικοδομικών υλικών.

4.7 Όσον αφορά τον ισχυρισμό των συντακτών περί παραβίασης του άρθρου 23 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 του Συμφώνου, το Κράτος-μέρος επαναλαμβάνει τα προηγούμενα επιχειρήματά του ότι απουσία κατεδαφίσεως ή εξώσεως και παρέχοντας στη δεύτερη συντάκτρια τη δυνατότητα να υποβάλει αίτηση στεγαστικού δανείου, το Κράτος-μέρος συμμορφώθηκε με την υποχρέωσή του για προστασία της οικογένειας.

4.8 Τέλος, το Κράτος-μέρος υπενθυμίζει τη νομολογία της Επιτροπής επί του άρθρου 26, σύμφωνα με την οποία δεν απαγορεύονται όλες οι διακρίσεις στη μεταχείριση σύμφωνα με το άρθρο 26, αλλά ότι οποιαδήποτε διάκριση πρέπει να βασίζεται σε εύλογα και αντικειμενικά κριτήρια.¹² Το Κράτος-μέρος υποστηρίζει ότι οι συντάκτες δεν υπήρξαν αντικείμενο διαφορετικής μεταχείρισης συγκριτικά με οποιαδήποτε άλλη ομάδα πολιτών. Αντιθέτως, υπήρξαν αντικείμενο πιο ευνοϊκής μεταχείρισης δεδομένου ότι ανήκουν στην ευάλωτη ομάδα των Ρομά. Υποστηρίζει ως εκ τούτου ότι οι ισχυρισμοί περί παραβίασης των άρθρων 26 και 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 είναι αβάσιμοι.

Σχόλια των συντακτών επί των παρατηρήσεων του Κράτους-μέρους

5.1 Στις 3 Μαρτίου 2009, οι συντάκτες υπέβαλαν τα σχόλια τους επί των παρατηρήσεων του Κράτους-μέρους επί του παραδεκτού και της ουσίας. Όσον αφορά το επιχείρημα του Κράτους-μέρους ότι οι συντάκτες δεν εξάντλησαν τα εθνικά ένδικα μέσα, οι συντάκτες υποστηρίζουν ότι η απόφαση του Ειρηνοδικείου Πατρών του 2005 δεν παραχώρησε κανένα τίτλο ιδιοκτησίας στους συντάκτες, καθώς η έκταση εξακολουθεί να αποτελεί ιδιοκτησία του Κράτους-μέρους. Υπογραμμίζουν ότι το Κράτος-μέρος δεν προσκόμισε απτές αποδείξεις ότι υφίστανται διαθέσιμα και αποτελεσματικά εθνικά ένδικα μέσα στην πράξη και δεν παρείχε κανένα από παράδειγμα παρόμοιων υποθέσεων οι οποίες είχαν ευνοϊκό αποτέλεσμα. Παραθέτοντας το παράδειγμα μίας εκκρεμούς από τον Ιούλιο του 2002 διοικητικής δικαστικής διαδικασίας για αποζημίωση κατόπιν εξώσης Ρομά στο Δήμο Ασπροπύργου, οι συντάκτες επισημαίνουν ότι όλες οι διαδικασίες ενώπιον

¹² Βλέπε αναφορές αριθ. 689/1996, *Maille κατά Γαλλίας*, Απόψεις υιοθετηθείσες στις 10 Ιουλίου 2000, παρ.10.4 και αριθ. 854/1999, *Wackenheim κατά Γαλλίας*, Απόψεις υιοθετηθείσες στις 10 Ιουλίου 2002, παρ.7.3.

διοικητικών δικαστηρίων διαρκούν επί μακρόν. Οι συντάκτες επαναλαμβάνουν ότι η ουσία της αιτίασής τους σχετίζεται με την απουσία οποιουδήποτε πρωτοκόλλου διοικητικής αποβολής, η οποία παρεμπόδιζε την πρόσβασή τους σε οποιοδήποτε ένδικο μέσο το οποίο θα μπορούσαν να εξαντλήσουν. Ισχυρίζονται περαιτέρω ότι κανένα ένδικο μέσο δεν θα μπορούσε να τους έχει παράσχει εναλλακτική στέγη.¹³ Οι συντάκτες υποστηρίζουν επίσης ότι δε θα μπορούσε να αναμένεται από εκείνους να λάβουν οποιαδήποτε μέτρα για να προστατεύσουν εαυτόν από παράνομες ενέργειες από την πλευρά του Κράτους-μέρους, δεδομένης της υποχρέωσής του να συμμορφώνεται προς δικαστικές αποφάσεις και να δεσμεύεται από αυτές.

5.2 Οι συντάκτες ενημερώνουν την Επιτροπή ότι κατόπιν καταγγελίας τους στην Εισαγγελία Πατρών, διενεργήθηκε ποινική διερεύνηση τον Δεκέμβριο του 2006. Ωστόσο, αυτή δεν ολοκληρώθηκε παρά τη νομοθεσία του Κράτους-μέρους η οποία προβλέπει ανώτατη προθεσμία τεσσάρων μηνών για τέτοιου τύπου διερευνήσεις. Οι συντάκτες ομοίως υπέβαλαν καταγγελία στον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος φαίνεται ότι ερεύνησε τους ισχυρισμούς. Ωστόσο, παρά σχετικό αίτημα των συντακτών, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν τους ενημέρωσε για το αποτέλεσμα.¹⁴

5.3 Αναφερόμενοι στις παρατηρήσεις του Κράτους-μέρους επί της έξωσης των συντακτών στις 25 ή 26 Αυγούστου 2006, οι συντάκτες παραθέτουν το έγγραφο της αστυνομίας που υπέβαλε το Κράτος-μέρος, σύμφωνα με το οποίο «ζητείται αστυνομική βοήθεια κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων καθαριότητας στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου όπου έχουν εγκατασταθεί πλανόδιοι Ρομά». Οι συντάκτες υπογραμμίζουν ότι το θεωρούν προσβλητικό, καθώς δεν είναι πλανόδιοι αλλά γεννήθηκαν στον καταυλισμό αυτό και καθώς ζητήθηκε αστυνομική προστασία για την απομάκρυνση των σκουπιδιών, η οποία πιθανόν ζητήθηκε λόγω αναμενόμενης αντίστασης κατά της κατεδάφισης των οικιών. Επισημαίνουν ακόμη ότι ομοίως

¹³ Οι συντάκτες παραθέτουν τις παρατηρήσεις της Ελλάδας ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην εκκρεμή υπόθεση *Τζαμάλης κατά Ελλάδας*, σχετικά με την έξωση Ρομά στην Κρήτη, στις οποίες το Κράτος-μέλος παραδέχθηκε ότι δεν υφίστατο ένδικο μέσο που θα είχε επιτρέψει στους προσφεύγοντες να επανεγκατασταθούν στην έκταση από την οποία εκδιώχθηκαν παρανόμως.

¹⁴ Οι συντάκτες παραθέτουν ένα άρθρο δημοσιευμένο από το γραφείο του Συνηγόρου του Πολίτη τον Δεκέμβριο του 2006, στο οποίο αναφέρονται οι αναγκαστικές εξώσεις στο Ριγανόκαμπο της Πάτρας με ή χωρίς πρωτόκολλα διοικητικής αποβολής [δε δίδεται η ημερομηνία των εξώσεων αυτών]. Περιγράφει επίσης ότι οι εξώσεις αυτές ονομάζονται ως «επιχειρήσεις καθαριότητας» και συνήθως λαμβάνουν χώρα χωρίς προηγούμενη μετεγκατάσταση.

ζητήθηκε «αποτελεσματική αστυνόμευση των περιοχών ώστε να αποφευχθεί εκ νέου εγκατάσταση πλανόδιων Ρομά». Οι συντάκτες ισχυρίζονται ότι σύμφωνα με την έκθεση της αστυνομίας, οι αστυνομικοί έλαβαν εντολή αποχώρησης από το δήμο κατόπιν σύντομης παραμονής στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου στις 25 Αυγούστου 2006, δεν επέστρεψαν στον καταυλισμό στις 26 Αυγούστου 2006, και συνεπώς δεν θα ήταν σε θέση να παράσχουν οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με το τί συνέβη κατά τις ημέρες αυτές.

5.4 Όσον αφορά την κατεδάφιση μίας παράγκας στις 26 Σεπτεμβρίου 2006, οι συντάκτες σημειώνουν ότι το Κράτος-μέρος ισχυρίζεται ότι αυτή δεν ήταν η παράγκα των συντακτών, αλλά εκείνη του Γεωργίου Γεωργόπουλου. Οι συντάκτες επαναλαμβάνουν τα πραγματικά περιστατικά όπως αυτά υποβλήθηκαν, σύμφωνα με τα οποία κατόπιν της κατεδάφισης της οικίας τους τον Αύγουστο του 2006, διέμεναν με συγγενείς, δηλαδή τον πατέρα του πρώτου συντάκτη, Γεώργιο Γεωργόπουλο. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2006, ήταν ο πατέρας του πρώτου συντάκτη, Γεώργιος Γεωργόπουλος, εκείνος που βοήθησε τους συντάκτες να κτίσουν μία νέα παράγκα και ο οποίος αποφάσισε να πάρει πάνω του το φταίξιμο ώστε να μην κατηγορηθεί ο γιος του. Αναφερόμενοι στο έγγραφο της αστυνομίας που υπέβαλε το Κράτος-μέρος, οι συντάκτες διευκρινίζουν ότι δεν ήταν ο πατέρας του πρώτου συντάκτη εκείνος που συναίνεσε στην κατεδάφιση αλλά «οι Ρομά», εννοώντας όλους τους Ρομά που συμμετείχαν στην κατασκευή της παράγκας. Οι συντάκτες προσκομίζουν περαιτέρω αποδείξεις αναφορικά με την κατεδάφιση της 26^{ης} Σεπτεμβρίου 2006. Σε δήλωση που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της ποινικής διερεύνησης του Εισαγγελέα Πατρών, μέλος του δημοτικού συμβουλίου της Πάτρας, το οποίο συνόδευε τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης εκείνη την ημέρα, δήλωσε ότι ο αντιδήμαρχος ο οποίος ήταν παρών κατά την επίσκεψη δεν παρείχε καμία απάντηση στους συντάκτες ως προς το πού θα μπορούσαν να μετεγκατασταθούν κατόπιν της δεύτερης κατεδάφισης της οικίας τους. Στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας, ένας τοπικός πολιτικός άρχοντας επιβεβαίωσε ότι υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας, κατά τη διάρκεια της ίδιας επίσκεψης, της κατεδάφισης έξι ή επτά παραπηγμάτων στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου.

5.5 Όσον αφορά τις προβαλλόμενες από τους συντάκτες αιτιάσεις, υποστηρίζουν ότι έχουν αποδείξει με αδιάσειστες αποδείξεις ότι υπήρξαν θύματα παράνομων εξώσεων.

Όσον αφορά το επιχείρημα του Κράτους-μέρους ότι είναι δικαιούχοι στεγαστικού δανείου, οι συντάκτες αναφέρουν ότι δεν εξασφάλισαν κανένα τέτοιο στεγαστικό δάνειο. Επιπλέον, υπογραμμίζουν ότι όντας αγράμματοι, άποροι και έχοντας μεγάλη οικογένεια, δεν θα μπορούσε να αναμένεται από εκείνους ότι θα υπέβαλαν αίτηση για στεγαστικό δάνειο μέσω μίας πολύπλοκης γραφειοκρατικής διαδικασίας. Επιπλέον, δε θα μπορούσαν ποτέ να αποπληρώσουν το δάνειο και δε θα επαρκούσε για τη στέγαση της οικογένειάς τους. Υπογραμμίζουν επιπλέον ότι λόγω της Ρομά προέλευσής τους, γίνονται συχνά αντικείμενο διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της αναγκαστικής έξωσης, απουσίας οποιουδήποτε ενδίκου μέσου καθώς και προκατάληψης κατά των Ρομά από τα όργανα του Κράτους-μέρους. Επαναλαμβάνουν ως εκ τούτου τις αιτιάσεις τους σύμφωνα με το άρθρο 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3 καθώς και τα άρθρα 17, 23, 26 και 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 του Συμφώνου.

Ζητήματα και διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής

Εξέταση του παραδεκτού

6.1 Πριν εξετάσει οποιαδήποτε αιτίαση που περιέχεται σε μία αναφορά, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων πρέπει, σύμφωνα με τον κανόνα 93 των Κανόνων Διαδικασίας, να αποφασίσει εάν η αναφορά είναι παραδεκτή ή όχι σύμφωνα με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Συμφώνου.

6.2 Η Επιτροπή διαπίστωσε, όπως απαιτεί το άρθρο 5, παράγραφος 2(α) του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, ότι το ίδιο ζήτημα δεν εξετάζεται βάσει άλλης διεθνούς διαδικασίας διερεύνησης ή διευθέτησης.

6.3 Η Επιτροπή επισημαίνει την ένσταση του Κράτους-μέρους για το παραδεκτό της αναφοράς λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων από τους αναφέροντες-προσφεύγοντες. Επισημαίνει την εξήγηση του Κράτους-μέρους, σύμφωνα με την οποία η απόφαση αριθ. 312/2005 του Ειρηνοδικείου Πατρών παραχώρησε στους συντάκτες νόμιμο δικαίωμα να κατέχουν δημόσιο κτήμα μέχρι να γίνει

μετεγκατάστασή τους και αυτοί έπρεπε να έχουν ασκήσει αγωγή για διατάραξη νομής σύμφωνα με το άρθρο 997 του ελληνικού αστικού κώδικα. Η Επιτροπή ομοίως επισημαίνει το επιχείρημα των συντακτών ότι απουσία οποιασδήποτε δικαστικής ή διοικητικής απόφασης σχετικά με την έξωσή τους και την κατεδάφιση της παράγκας τους, δεν είχαν στη διάθεσή τους κανένα εθνικό ένδικο μέσο. Επισημαίνει την εξήγηση των συντακτών σύμφωνα με την οποία κατοικούν σε γη η οποία δεν τους ανήκει και η απόφαση του Ειρηνοδικείου Πατρών του 2005 τους χορήγησε μόνο το δικαίωμα να μην εκδιωχθούν μέχρι να μετεγκατασταθούν και δεν αποτελούσε τίτλο ιδιοκτησίας. Επισημαίνει επιπλέον το επιχείρημα των συντακτών ότι το Κράτος-μέρος παρέλειψε να παράσχει συγκεκριμένες πληροφορίες για τα ένδικα μέσα που θα ήταν προσβάσιμα και αποτελεσματικά με μία ευνοϊκή έκβαση, παρέχοντάς τους εναλλακτική στέγη. Η Επιτροπή έχει ομοίως σημειώσει ότι οι συντάκτες κατέθεσαν αίτηση στην Εισαγγελία Πατρών και τον Δεκέμβριο του 2006 ξεκίνησε ποινική διερεύνηση η οποία δεν έχει ολοκληρωθεί έως σήμερα.

6.4 Ενώ έχει επισημάνει το άρθρο 997 του αστικού κώδικα του Κράτους-μέρους, σύμφωνα με το οποίο ένας αυθαίρετος κάτοχος μπορεί να ασκήσει αγωγή σε περίπτωση διατάραξης νομής από τρίτο, αν ο ιδιοκτήτης έχει επιτρέψει την κατοχή του πράγματος ή αν ο αυθαίρετος κάτοχος είναι μισθωτής ή θεματοφύλακας, καθώς και την απόφαση του Ειρηνοδικείου Πατρών του 2005, η οποία κήρυξε καταχρηστική την προηγούμενη έξωση των συντακτών από την Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου (την ιδιοκτήτρια) λόγω της απουσίας οποιασδήποτε λύσης για τη μετεγκατάσταση της κοινότητας, εν τούτοις η Επιτροπή θεωρεί ότι το Κράτος-μέρος δεν έχει παράσχει αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τη διαθεσιμότητα και αποτελεσματικότητα του ενδίκου μέσου που προβλέπεται στον αστικό κώδικά του υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης των συντακτών. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η επικαλούμενη και προσβαλλόμενη έξωση και κατεδάφιση της οικίας των συντακτών πραγματοποιήθηκε από το δήμο του Κράτους-μέρους στον οποίο είχε κοινοποιηθεί η απόφαση του Ειρηνοδικείου Πατρών του 2005. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν μπορεί να αναμένεται από τους συντάκτες να προβούν σε περαιτέρω νομικές ενέργειες ώστε να εξασφαλίσουν τη συμμόρφωση του Κράτους-μέρους προς τη δική του δικαστική απόφαση. Σημειώνει ότι κατόπιν καταγγελίας των συντακτών, η Εισαγγελία ξεκίνησε διερεύνηση τον Δεκέμβριο του 2006 και ότι η διερεύνηση αυτή παραμένει εκκρεμής. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Επιτροπή έχει πεισθεί ότι με την

καταγγελία τους στην Εισαγγελία Πατρών, οι συντάκτες εξάντλησαν τα εθνικά ένδικα μέσα, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2(β) του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

6.5 Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα πραγματικά περιστατικά, όπως εκτέθηκαν από τους συντάκτες, είναι επαρκώς σοβαρά ώστε να μην αποκλεισθεί το παραδεκτό της αιτίας της βάσει του άρθρου 7 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3 του Συμφώνου. Θεωρεί ακόμη ότι οι αιτιάσεις των συντακτών στη βάση των άρθρων 17, 23, 26 και 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 είναι επαρκώς τεκμηριωμένες, για τους σκοπούς του παραδεκτού, και ως εκ τούτου προχωρεί στην επί της ουσίας εξέταση.

Εξέταση του βασίμου

7.1 Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέτασε την παρούσα υπόθεση υπό το φως όλων των πληροφοριών που τέθηκαν στη διάθεσή της από τα μέρη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

7.2 Η Επιτροπή επισημαίνει το επιχείρημα του Κράτους-μέρους ότι, εφόσον ούτε στις 25 ούτε στις 26 Αυγούστου 2006 δεν πραγματοποιήθηκαν από την αστυνομία ή το δήμο εξώσεις ή επιχειρήσεις καθαριότητας, και εφόσον η κατεδάφιση μίας παράγκας στις 26 Σεπτεμβρίου 2006 στον καταυλισμό Ρομά στο Ριγανόκαμπο δεν αφορούσε τους συντάκτες αλλά κάποιον τρίτο ο οποίος συναίνεσε στην κατεδάφισή της, η αναφορά είναι προδήλως αβάσιμη. Επισημαίνει ακόμη τον ισχυρισμό των συντακτών σύμφωνα με τον οποίο η έκθεση της αστυνομίας που προσκόμισε το Κράτος-μέρος βεβαιώνει μόνο το γεγονός ότι η αστυνομία εστάλη στον καταυλισμό Ριγανόκαμπου στις 25 Αυγούστου 2006 και δεν επέστρεψε εκεί στις 26 Αυγούστου 2006, αλλά δεν παρέχει καμία απόδειξη για το τι συνέβη τις ημέρες αυτές. Επισημαίνει επιπλέον το επιχείρημα των συντακτών ότι η κατεδάφιση της 26^{ης} Σεπτεμβρίου 2006 αφορούσε τους ίδιους τους συντάκτες και όχι κάποιον τρίτο, καθώς στην κατασκευή τους βοηθούσε ο πατέρας του πρώτου συντάκτη ο οποίος αποφάσισε να πάρει πάνω του το φταίξιμο για να μην κατηγορηθεί ο γιος του. Επιπλέον, σημειώνει ότι, ενώ αντικρούει τους ισχυρισμούς των συντακτών, το Κράτος-μέρος αναγνωρίζει την Ρομά

προέλευσή τους. Η Επιτροπή ομοίως επισημαίνει το επιχείρημα των συντακτών ότι λόγω της Ρομά προέλευσής τους υπήρξαν θύματα των επικαλούμενων παραβιάσεων.

7.3 Τα πραγματικά περιστατικά, ως προς το αν και πότε έλαβε χώρα κατεδάφιση οικίας στον καταυλισμό Ρομά στο Ριγανόκαμπο, αποτελούν αντικείμενο αμφισβήτησης. Εν τούτοις, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τις πληροφορίες που παρείχαν οι συντάκτες, σύμφωνα με τις οποίες ο Εισαγγελέας Πατρών ξεκίνησε διερεύνηση τον Δεκέμβριο του 2006, η οποία παραμένει εκκρεμής. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι το Κράτος-μέρος αντέκρουσε τους ισχυρισμούς των συντακτών στη βάση δύο εκθέσεων της αστυνομίας αλλά, εν τούτοις, δεν έχει προσκομίσει περαιτέρω αποδείξεις σχετικά με την προγραμματισμένη «επιχείρηση καθαριότητας» από το δήμο στον καταυλισμό Ρομά στο Ριγανόκαμπο στις 25 ή 26 Αυγούστου 2006. Σημειώνει ακόμη ότι το Κράτος-μέρος δεν έχει εξηγήσει τη διάρκεια της ποινικής διερεύνησης των ισχυρισμών των συντακτών ενώπιον του Εισαγγελέα Πατρών, η οποία δεν έχει οδηγήσει σε καμία απόφαση. Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ισχυρισμοί των συντακτών, οι οποίοι επαληθεύονται και από φωτογραφικό υλικό, περί αυθαίρετης και παράνομης έξωσης και κατεδάφισης της οικίας τους με σημαντικό αντίκτυπο στην οικογενειακή ζωή τους και προσβολή των δικαιωμάτων τους να απολαμβάνουν τον τρόπο ζωής τους ως μειονότητα, έχουν αποδειχθεί επαρκώς. Για τους λόγους αυτούς, η Επιτροπή καταλήγει ότι η κατεδάφιση της παράγκας των συντακτών και η εμπόδιση κατασκευής μίας νέας οικίας στον καταυλισμό Ρομά του Ριγανόκαμπου ισοδυναμούν με παραβίαση των άρθρων 17, 23 και 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 3 του Συμφώνου.

7.4 Υπό το φως των διαπιστώσεων της Επιτροπής, αυτή δε θεωρεί αναγκαίο να εξετάσει τον ισχυρισμό των συντακτών περί παραβίασης βάσει των άρθρων 7 και 26 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 του Συμφώνου.

8. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενεργώντας σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, έχει συνεπώς την άποψη ότι από τα πραγματικά περιστατικά ενώπιόν της προκύπτει παραβίαση από το Κράτος-μέρος των άρθρων 17, 23 και 27 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 3 του Συμφώνου.

9. Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 3(α), του Συμφώνου, το Κράτος-μέρος έχει την υποχρέωση να παράσχει στους συντάκτες ένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο, καθώς και θεραπεία στην οποία πρέπει να συμπεριληφθεί αποζημίωση. Το Κράτος-μέρος υποχρεούται να διασφαλίσει ότι παρόμοιες παραβιάσεις δε θα λάβουν χώρα στο μέλλον.

10. Λαμβάνοντας υπόψη ότι καθιστάμενο μέρος στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο, το Κράτος-μέρος έχει αναγνωρίσει την αρμοδιότητα της Επιτροπής να αποφασίζει εάν έλαβε χώρα παραβίαση του Συμφώνου ή όχι και ότι, σύμφωνα με το Σύμφωνο, το Κράτος-μέρος έχει αναλάβει την υποχρέωση να εξασφαλίζει για όλα τα άτομα που βρίσκονται στο έδαφός του και υπόκεινται στη δικαιοδοσία του τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο και να παρέχει αποτελεσματικά και εκτελεστά ένδικα μέσα σε περίπτωση τεκμηρίωσης μίας παραβίασης, η Επιτροπή επιθυμεί να λάβει από το Κράτος-μέρος, εντός 180 ημερών, πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν προκειμένου να εφαρμοστούν οι απόψεις της.

[Υιοθετήθηκαν στην αγγλική, γαλλική και ισπανική γλώσσα, με το αγγλικό κείμενο να είναι το πρωτότυπο. Στη συνέχεια θα εκδοθούν στην αραβική, κινεζική και ρωσική γλώσσα ως τμήμα της ετήσιας έκθεσης της Επιτροπής προς τη Γενική Συνέλευση].

Προσάρτημα

Προσωπική γνώμη του μέλους της Επιτροπής κ. **Fabián Omar Salvioli**

1. Συντάσσομαι με την απόφαση επί της αναφοράς αριθ. 1799/2008, *Γεωργόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδα*, καθώς συμμερίζομαι πλήρως το αιτιολογικό και τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Ωστόσο, θα ήθελα να προσθέσω ορισμένα σχόλια επί δύο ζητημάτων τα οποία, κατά την άποψή μου, θα πρέπει να τύχουν περαιτέρω εξέτασης στη μελλοντική νομολογία της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: η έννοια της εξευτελιστικής μεταχείρισης και η αλληλεξάρτηση μεταξύ των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων.

2. Η Επιτροπή ορθά κήρυξε παραδεκτή την υπόθεση *Γεωργόπουλου και λοιπών κατά Ελλάδα* για πιθανή παραβίαση του άρθρου 7 του Συμφώνου, το οποίο διέπει το δικαίωμα κάθε ατόμου στην αξιοπρέπεια, απαγορεύοντας τα βασανιστήρια και τη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Η νομολογία της Επιτροπής έχει καταστήσει σαφές ότι το άρθρο αυτό προστατεύει τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική ακεραιότητα.

3. Οι συντάκτες στην παρούσα υπόθεση υποστηρίζουν στην καταγγελία τους ότι η καταστροφή της οικίας τους δύο φορές και η μη εκπληρωθείσα προσδοκία τους όσον αφορά τη μη έξωσή τους εκκρεμούσας της μετεγκατάστασής τους, η οποία βασιζόταν στην από 15 Ιουνίου 2005 απόφαση του Ειρηνοδικείου και στην πρόταση του δημάρχου της Πάτρας, ισοδυναμεί με σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Αν και στην περίπτωση αυτή η Επιτροπή, στη βάση των αποδείξεων που προσκομίσθηκαν ενώπιόν της, δε θεώρησε αναγκαίο να ασχοληθεί με αυτή την πιθανή παραβίαση κατά την επί της ουσίας εξέταση, η απόφαση περί παραδεκτού καταδεικνύει ότι η Επιτροπή προτίθεται να εξετάζει τέτοιου είδους επιχειρήματα και αντανακλά την τάση στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων το οποίο απομακρύνεται από την πλασματική και τεχνητή διαίρεση των δικαιωμάτων σε «κατηγορίες» και προσεγγίζει την άποψη ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι καθολικά και αλληλοεξαρτώμενα.

4. Πράγματι, η οικονομική ή κοινωνική αποστέρηση η οποία απορρέει από πράξεις (ή παραλείψεις) του Κράτους μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να ισοδυναμεί με παραβίαση του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Η αρχή περί μη διακρίσεων (άρθρο 2, παρ.1), ισότητας ενώπιον του νόμου (άρθρο 26), η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης (άρθρο 7), η απαγόρευση της δουλείας ή των καταναγκαστικών έργων (άρθρο 8), η απαγόρευση της αυθαίρετης παρενόχλησης της ιδιωτικής ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας ενός ατόμου (άρθρο 17), η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 22), η προστασία της οικογένειας (άρθρο 23), τα δικαιώματα των παιδιών (άρθρο 24) και τα δικαιώματα των μειονοτήτων (άρθρο 27) αποτελούν ορισμένα από τα νομικά πρότυπα του Συμφώνου που παρέχουν τη δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων στο «κοινωνικό πεδίο».

5. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης είναι απόλυτη. Αποτελεί ένα κανόνα διεθνούς δημοσίου δικαίου (jus cogens) και ως τέτοιος έχει κερδίσει ομόφωνη υποστήριξη στη διεθνή νομολογία για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μένει να αναπτυχθεί περαιτέρω η νομολογία όσον αφορά συγκεκριμένα την «εξευτελιστική μεταχείριση», μία έννοια με τεράστιο δυναμικό που αποτελεί πολύτιμο όπλο για τη μελλοντική νομολογία των οργάνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

6. Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι καθολικά, αδιαίρετα καθώς και αλληλοεξαρτώμενα και αλληλοσχετιζόμενα. Αυτή είναι η ομόφωνη άποψη της διεθνούς κοινότητας όπως εκφράστηκε στη Διακήρυξη της Βιέννης και στο Πρόγραμμα Δράσης (παρ.5) καθώς και στην ιστορική Παγκόσμια Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που έλαβε χώρα το 1993. Αυτές οι κατευθυντήριες αρχές του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες πρέπει να καθοδηγούν τα διεθνή όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο έργο της ερμηνείας, δεν πρέπει να αγνοούνται.

7. Εντολή και καθήκον της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι να εφαρμόζει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Προκειμένου να είναι αποτελεσματική, πρέπει να πράττει τούτο υπό το φως την καθολικότητας, της αδιαιρετότητας και της αλληλεξάρτησης όλων των δικαιωμάτων που είναι έμφυτα

στον άνθρωπο. Η απόφαση περί παραδεκτού για πιθανή παραβίαση του άρθρου 7 στην υπόθεση *Γεωργόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας* αποτελεί πολύτιμο προηγούμενο για τον σκοπό αυτό.

(υπογραφή) Fabián Omar Salvioli

[Συντάχθηκε στην αγγλική, γαλλική και ισπανική γλώσσα, με το ισπανικό κείμενο να είναι το πρωτότυπο. Στη συνέχεια θα εκδοθεί στην αραβική, κινεζική και ρωσική γλώσσα ως τμήμα της ετήσιας έκθεσης της Επιτροπής προς τη Γενική Συνέλευση].